

SKANDINAVIENS ANALYSE

**Analyse af formidlingen af forsvarets
historie i de skandinaviske lande
(desk research)**

**EN DEL AF PROJEKTET
FREMIDENS FORMIDLING AF
FORSVARETS HISTORIE (FREMFOR)**

Februar 2020

FORMIDLING AF DEN MILITÆRE HISTORIE OG KULTURARV I SKANDINAVIEN

Indledning

Vedlagte er en sammenligning af de tre skandinaviske landes formidling af deres forsvars historie. Analysen er baseret på tal og viden, som det har været mulig at tilegne sig fra ´skrivebordet´.

DE FEM SØJLER

I vores ´desk research´ har vi ligeledes kigget på, hvordan de skandinaviske lande arbejder indenfor det museale område og med udgangspunkt i museumsloven arbejder man med fem søjler:

Indsamling - registrering - bevaring - formidling - forskning

Indsamling: Museer er forpligtet til at indsamle i forhold til museets indsamlingspolitik.

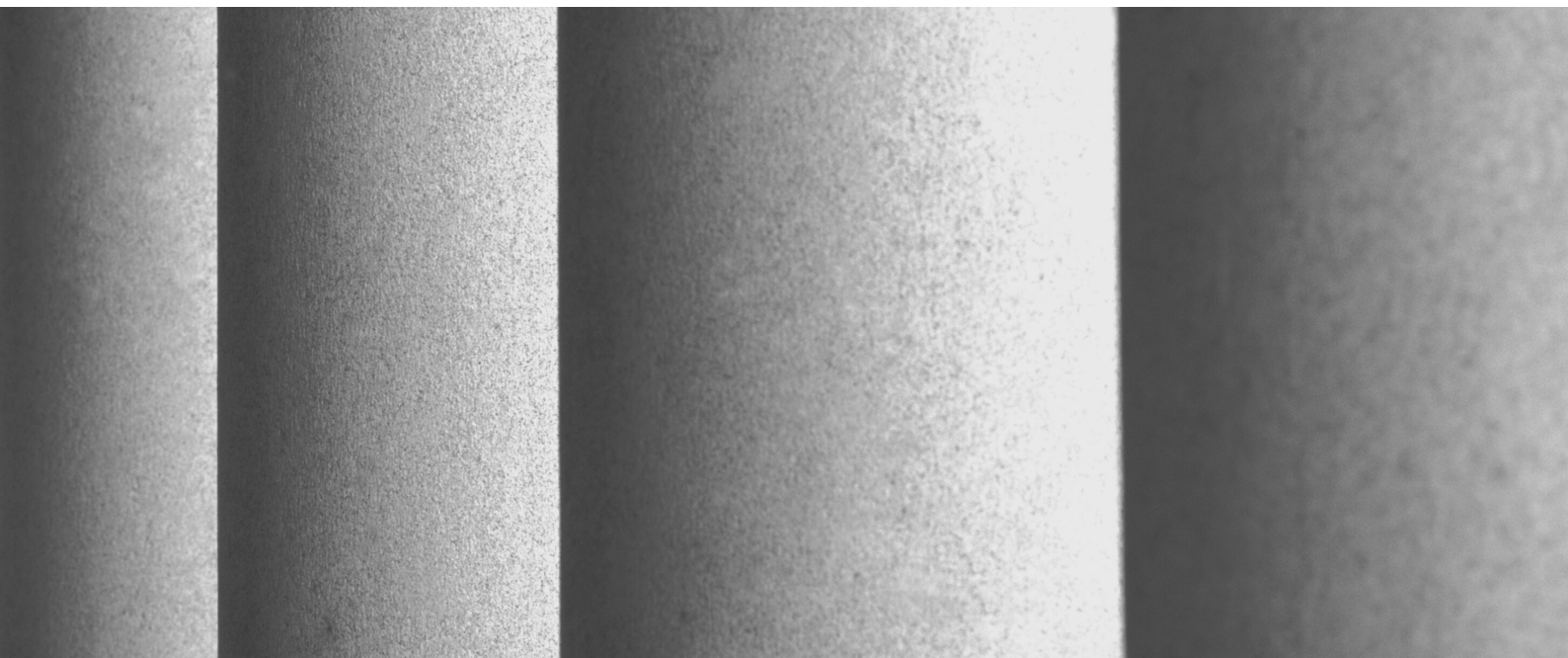
Registrering: Museer er forpligtet til at registrere samlingerne til en digital database

Bevaring: Museer er forpligtet til at passe korrekt på de indsamlede genstande(værker), ligegyldigt om de er udstillet eller på magasin.

Formidling: Museer er forpligtet til at formidle de indsamlede genstande til de besøgende. Formidlingen kan foregå både mundtligt, skriftligt eller virtuelt.

Forskning: Museer er forpligtet til at forske i samlingerne. Denne forskning kan f.eks. blive til en bog eller artikel.

Alle statsanerkendte museer er underlagt museumsloven og de fem søjler. De fem søjler skal ifølge loven overholdes og indgår i den daglige drift af museet.

NORGE

I Norge formidles den militære historie landsomfattende gennem Forsvarsmuseerne, der består af 1 modernemuseum på Akershus og 7 under(special)museer spredt ud over landet samt en fælles skoletjeneste.

Museerne dækker alle tre værn, hjemmeværn samt frihedskampen. Endvidere ligger Besøgscentret på Akershus under Forsvarsmuseerne. Forsvarsmuseerne indgår under Forsvarets Fellestjenester (FFT) med direktør Erling Kjærnes som chef og med en ledergruppe, der består af personer med både militær og civil baggrund.

Da Forsvarsmuseerne er en integreret del af Forsvaret, er der ikke muligt via hjemmesiden at finde økonomiske talstørrelser. Disse må indhentes via interview. Incl. besøgscentret er der iflg. det oplyste ca. 500.000 besøgende årligt.

Museerne arbejder med alle "5 Søjler" og digitalisering. Stor vægt på skoletjeneste og ungdomsrettede aktiviteter. Norge har et forsvarsbudget på 69 mia. NOK svarende til 1,62% af BNP. Et museumsfagligt skøn er at budgettet for museumsvirksomheden ligger over 1 0/00. Hvis det blot er 1 0/00 svarer dette til 69 mio. NOK.

DE SYV UNDERMUSEER UNDER AKERSHUS (OSLO) ER:

- Oscarsborg (Oslo)
- Marine (Horten)
- Rustkammeret (Trondheim)
- Hjemmefrontmuseet (Oslo)
- Bergenhus (Bergen)
- Luftforsvar (Bodø)
- Flysamlingen (Gardermoen)

SVERIGE

I Sverige formidles den militære historie gennem to statslige organisationer i form af Statens Forsvarshistoriske Museer (SFHM) og Statens Maritime Museer (SMM). Førstnævnte omfatter Arme` og Flyvevåben. Sidstnævnte omfatter Marinemuseet samt tre andre museer. (Wasa, Søfart og Jernbane).

Hvert museum drives selvstændigt under ledelse af en overintendent. Museerne indgår siden 1996 under Kulturdepartementet. Tidligere har de ligget under Forsvarsmakten og ministeriet. Mellem SFHM og SMM er der samarbejde vedr. programmet SFHA, der efter fastsatte retningslinier yder økonomisk støtte til et netværk af ca. 25 selvstændige museer og samlinger, der formidler den militære historie. Den årlige økonomiske støtte til netværket er på ca. 27 mio. SEK. Der er gratis entre på alle statsmuseer, så besøgstallene er store om end faldende. (1) Arme` ca. 183.000, (2) fly ca. 218.000, (3) marine ca. 280.000. Der er 48% udlændige på Arme` (Stokholm) og 15 % på Fly (Linkøbing). Marine N/A. Fordelingen på køn svinger omkring de 50/50 med vægt på bedre uddannede.

Der foreligger for hvert museum detaljerede strategiplaner og budgetter, og man får det indtryk at styringsniveauet er højt. Årsbudgettet for SFHM med 65 årsværk balancerer på ca. 120 mio. SEK, hvoraf ca. 20 mio. SEK går til netværket via programmet SFHA . Det resterende beløb på 7,5 mio. SEK til SFHA programmet kommer fra SMM. SMM's årsbudget balancerer på 375 mio. SEK. Marinemuseet udgør en pæn andel af dette. Et skøn er, at det udgør 1/3. Der er kun eksterne indtægter på ca. 10 % af årsbudgetterne.

Begge museer er kommet langt med den digitale omstilling og har i alt knap 4 mio. genstande tilgængelige i databaser, der anvendes meget flittigt. Hjemmesiderne tyder på, at museerne har været veldrevne i en længere periode og der systematisk er blevet arbejdet med de " 5 søjler" på et fornuftigt økonomisk grundlag. Statens bidrag til forsvarsmuseumsområdet udgør ca. 4 0/00 (skønsmæssigt 250 mio. SEK) af det svenske forsvarsbudget på ca. 60 mia. SEK.

DANMARK

I Danmark formidles den militære historie gennem et statsligt museum, Krigsmuseet, som er underlagt og integreret i Nationalmuseet, samt ca. 100 foreninger i form af historiske samlinger, museer og lignende, der på forskellig vis er (løst) knyttet til Forsvaret med erhvervelse/lån af genstande og lokaler. Ofte ledes og drives disse ved hjælp af frivillige, pensionerede militærfolk.

En igangværende kortlægning viser, at de godt 100 foreninger er meget forskellige og fordelt på alle tre værn. Aktiviteterne er primært indadvendte, men der arbejdes mere og mere med udadvendte aktiviteter for at få højere besøgstal og kontakt med publikum. Det anslås, at disse enheder årligt har en potentiel eksponering på 500.000. Dette tal inkluderer udover alm. besøgende også deltagelse i åbent hus arrangementer, Åben Hede, Air Shows, Kulturnatten m.v.

Finansieringen af foreningerne er dels tilskud fra Forsvaret, dels private og kommunale midler samt entreindtægter.

Krigsmuseet (tidl. Tøjhus- og Orlogsmuseet) mistede for nogle år siden sin status som selvstændigt statsmuseum og blev, som led i en centraliseringsstrategi fra Kulturministeriets side, underlagt og integreret i Nationalmuseet.

Inden dette skete var der gennemført en større modernisering af Krigsmuseet med private midler (30 – 40 mio. DKK) og en stor indsats fra Forsvarets side, således at museet kom ud af mange års dvale på udstillings- og formidlingssiden. I mange år var der lagt vægt på de andre fire af de "fem søjler", bl.a. forskningen.

Udstillingerne, der så dagens lys var "Den fjerne krig" og "Danmarks krige" m.m. Efterfølgende blev Orlogsmuseet overflyttet til Tøjhuset for dels at spare husleje dels at øge besøgstallet. I de seneste år er der ikke sket meget nyt bl.a. fordi mange af resurserne er gået til genetableringen af Frihedsmuseet. Besøgstallet incl. skoletjeneste er i dag på ca. 60.000. Der opkræves entre. Ca. 50% af de voksne besøgende er udlændinge.

Profilen af den danske besøgende er bedre uddannede voksne over 30 år. Besøget sker ofte i grupper. (jf. Kulturministeriets brugeranalyser). Krigsmuseets økonomiske ramme er ca. 20 mio. DKK plus. 2 mio. DKK i entreindtægter. Et groft skøn er at staten (krigsmuseet plus ad hoc tilskud) i alt bruger 30 mio. DKK til at formidle den militære historie i Danmark.

Det svarer til niveau ca. 1 0/00 af forsvarsbudgettet, hvilket er det absolut laveste i Skandinavien. Og vil være faldende i takt med det stigende forsvarsbudget frem til 2024.

Det offentlige (stat og kommuner) anvender ca. 1,3 mia. DKK på museumsområdet. Fra staten i form af Kulturministeriet kommer svarende til ca. 800 mio. DKK. Disse penge går til de ca. 100 statslige og statsanerkendte museer. Der er ca. 700 museer/samlinger i Danmark, hvoraf 200 er medlem af Organisationen af Danske Museer (OMF). Som det fremgår, udgør det statslige museumstilskud vedr. den militære historie en meget beskednen del (3-4 % af det samlede museumstilskud) og underfinansieret ift. Norge og Sverige, hvor museerne enten ligger som selvstændige organisationer i Kulturområdet eller Forsvaret.

Man kan spørge sig selv, hvorfor Danmark i dag er så forskelligt fra Sverige og Norge?

SAMMENLIGNING:

	STATSLIGT TILSKUD	STATSLIGE MUSEER	NETVÆRK/ENHEDER
DANMARK	MDKK 30*	1	100
NORGE	MDKK 51	8	N/A
SVERIGE	MDKK 162	3	25

*Beløbet vurderes at inkludere den finansiering, der kommer indirekte fra forsvaret til de mange frivillige 'enheder' på forsvarets område. Forsvarets indirekte driftsstøtte til de overvejende frivilligt drevne foreninger udgør bl.a. anvisning af lokaler og garageplads, støtte til syn af køretøjer og i meget begrænset omfang hjælp til særligt krævende vedligeholdelse og eftersyn samt brændstof til medvirken i godkendte aktiviteter. Herudover er frivilligt personel og udlånt materiel forsikringsmæssigt inddækket, når der udføres godkendte aktiviteter.

Der er et meget begrænset antal årsværk afsat til drift af området i alle tre værn.,

Det vurderes, at en stor del af de mange enheder bliver drevet og styret af frivillige, som enten har haft eller stadig er ansat i forsvaret. Eksempelvis har flymuseet i Karup ca. 170 frivillige og GHRVPK ca. 400 medlemmer, hvoraf +90 % har en fortid i forsvaret

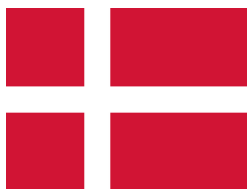
KONKLUSION

Som det fremgår af landeanalysen ligger Danmark langt tilbage i forhold til Sverige og Norge. Det gælder især på de meget mindre økonomiske midler, der bruges på den samlede formidling af forsvarshistorie samt det manglende engagement (og interesse) fra forsvarshistorie og politisk side.

I dag findes der således ingen samlet og gennemarbejdet politik og formidlingsstrategi for Danmarks militære historie og kulturarv. Det har medført, at en stor del drives af frivillige under trange ressourcemæssige vilkår, som resultat af den lave prioritering af området.

Det understreges yderligere af, at Krigsmuseet er underlagt og integreret i Nationalmuseet, mens området i Sverige og Norge er organiseret i selvstændige statslige virksomheder (som Krigsmuseet var indtil for nogle år siden).

ORGANISERING/STRUKTUR

Danmark: Krigsmuseet er en integreret enhed i Nationalmuseet, og ledes af en museumschef i tredje ledelsesniveau. Ca. 100 øvrige (små)museer og samlinger er selvstændige, som oftest i foreningsform, hvoraf en del samarbejder med Forsvaret på lokal basis. Baseret på frivillige.

Norge: Forsvarsmuseet er modernmuseum for 8 undermuseer, der er spredt ud over landet. Forsvarsmuseet, der indgår i Forsvaret, er ledet af en direktør, der refererer til Forsvarsledelsen.

Sverige : To selvstændige statsmuseer (STHM og SMM), hver ledet af en overintendant. Indgår i Kulturministeriet. Samarbejder med 25 lokale, private museer, der alle får statstilskud via de to statsmuseer. Beløb: 27mio. SEK.